

Психологічний аналіз професіограми офіцера оперативно-тактичної підготовки до управлінської діяльності

Pozdyshev S.O. Psychological analysis of the job description for the management activity of operational and tactical level officer / S.O. Pozdyshev // Problems of Modern Psychology : Collection of research papers of Kamianets-Podilskyi Ivan Ohienko National University, G.S. Kostiuk Institute of Psychology at the National Academy of Pedagogical Science of Ukraine / edited by S.D.Maksymenko, L.A.Onufriieva. – Issue 26. – Kamianets-Podilskyi : Aksioma, 2014. – P. 478-493.

С.О. Поздишев. Психологічний аналіз професіограми офіцера оперативно-тактичної підготовки до управлінської діяльності. У статті здійснено психологічний аналіз професіограми офіцерів оперативно-тактичного рівня підготовки. Наголос робиться на визначенні психологічного портрета професії (професіограми, психограми) офіцера оперативно-тактичної підготовки як управлінця. Специфікою складання професіограми для діагностики й прогнозування управлінської діяльності є орієнтація на визначення, виявлення насамперед найбільш стійких, усталених психологічних якостей, що забезпечують реалізацію конкретного виду діяльності фахівця в оборонній сфері, які можна диференціювати за рівнем успішності навчання й ефективності діяльності.

За даними професіографії, її психологічного аналізу визначається психограма професії – психологічний опис, що є інтерпретаційним аналізом операціонально-технологічного змісту конкретної трудової діяльності і в остаточному варіанті характеризується сукупністю професійно важливих психологічних і психофізіологічних якостей, які реалізуються у певній діяльності та забезпечують її виконання.

Управлінська діяльність є складним соціально-психологічним явищем з чітко вираженою домінантою волі офіцера-командира. Офіцер зайнятий управлінською діяльністю, практично постійно здійснює розумові та вольові операції аналізу, оцінювання, прогнозування, вибору, прийняття рішення, підпорядкування, виконання, команди і контролю тощо. Це створює у військових колективах особливий соціально-психологічний мікроклімат, що активно впливає на свідомість, почуття, життєві орієнтації людини і формує певний тип поведінки та діяльності. Управлінська діяльність завжди виступає колективістською, одночасно передбачає взаємодію з колективом військовослужбовців як по вертикалі, так і по горизонталі.

Також визначено, що до основних параметрів управлінської діяльності офіцерів оперативно-тактичної підготовки належать: спосіб прийняття рішення, розподіл функцій у розв'язанні військово-професійних завдань, форми контролю, оцінка, розподіл (атрибуція) відповідальності.

Ключові слова: управлінська діяльність, психологічний аналіз, професіограма, офіцер-управлінець.

С.А. Поздышев. Психологический анализ профессиограммы офицера оперативно-тактической подготовки к управленческой деятельности. В статье осуществлен психологический анализ профессиограммы офицеров оперативно-тактического уровня подготовки. Акцентируется на определение психологического портрета профессии (профессиограммы, психограммы) офицера оперативно-тактической подготовки как управленца.

Спецификой составления профессиограммы для диагностики и прогнозирования управленческой деятельности является ориентация на определение, выявление прежде всего наиболее устойчивых, устойчивых психологических качеств, обеспечивающих реализацию конкретного вида деятельности специалиста в оборонной сфере, которых можно дифференцировать по уровню успеваемости и эффективности деятельности. По данным профессиографии, её психологического анализа определяется психограмма профессии – психологическое описание, которое является интерпретационным анализом операционально-технологического содержания конкретной трудовой деятельности и в окончательном варианте характеризуется совокупностью профессионально важных психологических и психофизиологических качеств, которые реализуются в определённой деятельности и обеспечивают её выполнение.

Управленческая деятельность является сложным социально-психологическим явлением с чётко выраженной доминантой воли офицера-командира. Офицер занятый управленческой деятельностью, практически постоянно осуществляет умственные и волевые операции анализа, оценивания, прогнозирования, выбора, принятия решения, подчинения и выполнения, команды и контроля, и тому подобное. Это создаёт в военных коллективах особенный социально-психологический микроклимат, который активно влияет на сознание, чувство, жизненные ориентации человека и формирует определённый тип поведения и деятельности. Управленческая деятельность всегда выступает коллективистской, одновременно предусматривает взаимодействие с коллективом военнослужащих как по вертикали, так и по горизонтали.

Также определено, что к основным параметрам управленческой деятельности офицеров оперативно-тактической подготовки принадлежат: способ принятия решения, распределение функций в решении военно-профессиональных заданий, формы контроля, оценка, распределение (атрибуция) ответственности.

Ключевые слова: управленческая деятельность, психологический анализ, профессиограмма, офицер-управленец.

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. У сучасних умовах розвитку українського суспільства Збройні сили (ЗС) України і надалі залишатимуться найважливішим засобом захисту національних інтересів держави. Подальший розвиток сектора безпеки зумовлює створення сучасної моделі ЗС України – високопрофесійних, належним чином оснащених, оптимальних за чисельністю, добре озброєних, всебічно забезпечених і навчених, спроможних адекватно протистояти всім новітнім викликам національній і міжнародній безпеці. Успішне вирішення поставлених завдань буде значною мірою залежати від професійної компетентності та якості підготовки офіцерського корпусу, і в першу чергу, офіцерів оперативно-тактичного рівня підготовки (ОТРП) Національного університету оборони України імені Івана Черняховського (НУОУ) до управлінської діяльності (УД).

Відповідно до завдань концептуальних документів, що визначають політику держави в оборонній сфері виникає необхідність у проведенні постійних теоретичних і експериментальних досліджень у сфері підготовки офіцерів оперативно-тактичного рівня до управлінської діяльності. Надзвичайно важливою та багатофункціональною ланкою військового управління, без якої неможливе управління діями військових частин та підрозділів, є офіцер оперативно-тактичного рівня, який повинен подолати стереотипи старого управлінського мислення, творчо перебудувати процеси управлінської діяльності та взаємодії в управлінській системі ЗС України, змінити підходи до вирішення поставлених завдань і прийняття управлінських рішень.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Особливе значення для дослідження даної проблеми мають наукові розробки в галузі психології праці, інженерній психології. Зокрема було встановлено, що нервово-психічна напруженість (НПН) зумовлена різноманітними несприятливими чинниками: фізичними, хімічними, соціальними, індивідуально-психологічними. Зокрема, Б. Ломов, Є. Ільїн, М. Корольчук виокремлюють психофізіологічні властивості вищої нервової діяльності, які регулюють рівень НПН особистості. Інша група авторів вказує на значимі індивідуально-психологічні характеристики, зокрема: стресостійкість (В. Зінченко, В. Крайнюк); рівень функціональних резервів, психічне та фізичне здоров'я (Г. Нікіфоров, В. Клименко, Г. Ложкін, Є. Потапчук).

Виходячи з цього, метою нашої статті є психологічний аналіз особливостей професіограми офіцера-управлінця оперативно-тактичної підготовки до управлінської діяльності.

Виклад основного матеріалу дослідження. Оскільки офіцер-управлінець оперативно-тактичної підготовки є майбутнім нашої держави взагалі та в Збройних силах, зокрема, то дуже важливе значення в наш час має визначення психологічного портрета професії (професіограми, психограми) офіцера як управлінця. Для повного уявлення про вимоги, що висуває професія до організму людини, його психіки та стану здоров'я, складається професіограма.

Професіограма – це вичерпний опис особливостей певної професії, що розкриває зміст професійної праці, а також вимог, які вона ставить перед людиною. Професіограма складається на основі аналізу змісту професійної діяльності і містить у собі загальну характеристику професії і вимоги до людини. Якщо людина хоче вибрати професію відповідно до своїх індивідуальних особливостей, їй більше підійдуть професіограми, побудовані на основі психологічного вивчення професій, ніж ті, що побудовані на підставі формальних ознак професій. Так, при зміні професії чи при виборі запасного варіанта, краще орієнтуватися на професії, пов'язані з такими психологічними характеристиками: спосіб мислення; тип особистості; спосіб взаємодії з людьми.

Кожна професіограма складається з таких розділів.

1. Класифікаційна картка професій.
2. Домінуючі види діяльності.
3. Властивості, що забезпечують успішність виконання професійної діяльності – здібності, особистісні якості, інтереси, нахили.
4. Властивості, що перешкоджають ефективності професійної діяльності.
5. Сфери застосування професійних знань.
6. Історія професії.
7. Деякі професії, що також підходять людині з даним типом особистості.
8. Навчальні заклади, у яких навчають даній професії.

Знайомство з розділами професіограми починається із класифікаційної картки професії, де коротко викладено найбільш важливі з психологічної точки зору ознаки професії: найменування професії; домінуючий спосіб мислення; сфера базових знань; професійна сфера; міжособистісна взаємодія; домінуючий інтерес; додатковий інтерес; умови роботи.

Вище уже відзначалося, що при виборі чи зміні виду діяльності ефективніше орієнтуватися на професіограми, побудовані на основі психологічного вивчення професій, ніж на конкретні характеристики предмета і знарядь праці. Саме тому кожна професіограма включає найважливіші психологічні якості офіцера-управлінця.

За даними професіографії, її психологічного аналізу визначається *психограма* професії – психологічний опис, що є інтерпретаційним аналізом операціонально-технологічного змісту конкретної трудової діяльності і в остаточному варіанті характеризується сукупністю професійно важливих психологічних і психофізіологічних якостей, які реалізуються у певній діяльності й забезпечують її виконання. Основними принципами професіографії є такі:

1) *специфічність* (конкретність) опису визначеної діяльності;

2) *поетапність* вивчення діяльності – процесуальна послідовність збору та аналізу матеріалу (етапи: інформаційний, аналітичний, синтетичний, експериментальний, результативний);

3) *цілеспрямованість* опису – відповідність конкретній меті вивчення (діагностична, інформаційна, методична тощо) і конкретній практичній задачі (профорієнтація, профвідбір, профпідготовка та ін.);

4) *селективність* (вибірковість) об'єкта вивчення – концентрація на специфіці суб'єктно-об'єктних взаємозв'язків у найскладніших завданнях трудового процесу;

5) *багаторівневість* (комплексність) вивчення суб'єктно-об'єктних взаємозв'язків на всіх рівнях функціонування системи діяльності;

6) *динамічність* вивчення – з урахуванням розвитку суб'єкта та зміни діяльності;

7) *системність* – вивчення взаємозв'язків і взаємовпливів окремих компонентів діяльності на всіх її ієрархічних рівнях (діяльність, дії та операції, нормальні й екстремальні умови та ін.);

8) *ідентичність* методичних прийомів і програм вивчення та опису – для коректного порівняння професій;

9) використання *якісно-кількісних методів* вивчення – взаємне доповнення змістовної та статистичної інформації [].

У зв'язку з тим, що будь-яка професійна діяльність є складною системою, що характеризується взаємозв'язками її елементів, їх ієрархією, наявністю системних якостей і системоутворюю-

вального фактора, технологія психологічного вивчення суб'єкта праці, на думку В. Бодрова, має проводитися на основі низки принципів системної професіографії. Системна методологія забезпечує визначену орієнтацію не тільки в організації пізнання, а й у дослідженні системного об'єкта, тому що розкриває різноманітні характеристики об'єкта в їх взаємозв'язках і визначає умови їх вивчення: кожен елемент системного об'єкта описується не як типовий, а з урахуванням його «місця» у цілому; той самий «матеріал», субстрат виступає в системному дослідженні як такий, що володіє одночасно різними характеристиками, параметрами, функціями і навіть різними принципами; дослідження системи з урахуванням умов її існування; специфічною для системного підходу є проблема зародження властивостей цілого з властивостей елементів і навпаки – зародження властивостей елементів із характеристик цілого; пояснення функціонування і розвитку об'єкта тільки на основі причинно-наслідкового аналізу не завжди виявляється достатнім, тому що для системного об'єкта характерна й доцільність поведінки.

Специфікою складання професіограми з метою розв'язання задачі діагностики й прогнозування управлінської діяльності є орієнтація на визначення, виявлення насамперед найбільш стійких, усталених психологічних якостей, що забезпечують реалізацію конкретного виду діяльності людей, яких можна диференціювати за рівнем успішності навчання й ефективності діяльності.

Отже, на підставі аналізу найважливіших елементів досліджуваної професії виявляються психічні якості, що мають вирішальне значення; необхідні та бажані; несумісні з певною діяльністю. Потім формулюються вимоги до психічних якостей працівника за принципами та змістом системної професіографії.

У заключній частині розглядаються також можливості розвитку (формування) і компенсації психологічних якостей, важливих для успішної діяльності, і даються рекомендації з безконфліктної переорієнтації особистості для випадку нездоланного протиріччя між позитивною мотивацією до діяльності та невідповідністю властивостей індивіда її вимогам.

Психограма професії має будуватися, виходячи із системи психологічних понять. Опора на комплекс знань, здобутих різними науками про працю, є найважливішою умовою наукової ефективності професіографії.

Для вивчення управлінської діяльності офіцерів ОТРП використовувалися методичні прийоми, які рекомендують В. Загрядський, З. Сулимо-Самуйло, В. Бодров, М. Корольчук:

1. Вивчення офіційних документів (інструкцій, нормативів, керівних документів).

2. Інженерно-психологічне обстеження робочого місця.

3. Спостереження за ходом робочого процесу й поведінкою спеціаліста з метою більш точного опису впливу несприятливих факторів на поведінку фахівця під час управлінської діяльності.

4. Бесіда зі спеціалістами з метою отримання додаткової інформації з особливостей управлінської діяльності й суб'єктивне їх відображення.

5. «Думання вголос» як звіт спеціаліста щодо професійного управлінського мислення та індивідуального стилю діяльності.

6. Анкетування та експертна оцінка.

7. Вивчення операцій, які становлять специфіку професійної діяльності й характеризують їх тривалість і напруженість.

8. Хронометраж тривалості виконання окремих робочих операцій із метою визначення структури діяльності (тривалості, частоти повторення операцій, інтенсивності та напруженості робочого процесу).

9. Аналіз помилок у роботі спеціаліста.

10. Алгоритмічний аналіз професійної діяльності, який дає кількісну оцінку складності діяльності та емоційної, нервово-психічної напруги.

11. Гігієнічна оцінка факторів навколишнього середовища з метою виявлення причин впливу несприятливих умов, в тому числі соціального середовища на управлінську діяльність офіцерів ОТРП.

12. Моделювання діяльності за умови передбачення і можливості вибору окремих складових частин робочого циклу для детального вивчення.

Результати аналізу управлінської діяльності офіцера оперативно-тактичної підготовки доцільно вносити у відповідний «Психологічний формуляр спеціаліста», який містить такі розділи: I. Загальні дані. II. Режим праці та відпочинку. III. Обстеження робочого місця.

Складання професіограми є необхідною умовою для розв'язання завдань нашого дослідження, що і було зроблено за допомогою нижченаведеної схеми.

I. Загальні відомості.

Управлінська професійна діяльність – форма практичної діяльності, яка є результатом процесів розподілу та спеціалізації праці у ході суспільного розвитку і диференціації трудової діяльності людини.

Управління – це перш за все робота з людьми, а їхня трудова діяльність є об'єктом управлінського впливу. Офіцер-управлінець здійснює військово-професійну діяльність з метою забезпечення дотримання норм і правил проходження військової служби, підтримання дисципліни. Специфічний характер управлінської діяльності зумовлений постійним включенням у роботу, активізацією зорового, слухового аналізаторів і сенсомоторної сфери, своєчасним і безпомилковим прийняттям рішення.

Основні операції: активна аналітико-синтетична діяльність, включення в роботу всіх професійно важливих якостей (сенсомоторика, увага, мислення, пам'ять); планування, організації та контролю життєдіяльності підрозділу (частини).

II. Коротка гігієнічна характеристика умов професійної діяльності.

1. Основними особливостями управлінської діяльності офіцерів оперативно-тактичної підготовки, які негативно впливають на професійну діяльність особистості, виявились такі чинники:

а) соціально-психологічні – висока соціальна відповідальність за ухвалені та прийняті рішення, постійна взаємодія зі співслужбовцями (старшими командирами, підлеглим особовим складом), дефіцит часу та інформації для прийняття рішення, негайна готовність до рішучих та адекватних дій щодо розв'язання різних ситуацій психологічного й фізичного змісту; загроза прийняття помилкового рішення, напружена робота зорового, слухового аналізаторів і сенсомоторики, зорова й психологічна активність; тривала концентрація уваги, великий обсяг і постійне та швидке переключення уваги; швидкість мисленневих процесів, високий рівень емоційно-вольових характеристик і стресостійкості особистості; специфічні – суворе дотримання правил та адекватне реагування на конфліктні ситуації з метою їх розв'язання;

б) природні – висока чи низька температура повітря, вологість, швидкість вітру, несприятливі метеорологічні погодні умови – перепади тиску, дощ, сніг, магнітні бурі, загальний обмежений простір.

Водночас несприятливі умови посилюються соціальним тиском старших начальників (командирів), особистісною відповідальністю, обов'язковим експертним оцінюванням успішності проведення навчальних (навчально-бойових, бойових) занять, що зумовлює високий рівень нервово-психічної напруги.

2. Фізіолого-гігієнічна характеристика одягу.

Робочий одяг офіцера становить комплект встановленої військової форми одягу, який змінюється залежно від виконання службових занять та відповідно до пори року.

III. Дані про обладнання, компонування робочого місця.

Робочим місцем офіцера є виокремлене службове місце (в кабінеті, на плацу, на полігоні та інші), а також в різних службових ситуаціях буде залежати від обставин, в яких знаходиться офіцер.

Вся управлінська діяльність офіцерів вирізняється інтелектуальним характером, що виражається в її спрямованості на вироблення, прийняття та практичну реалізацію управлінських рішень, покликаних змінювати у бажаному напрямі стан і розвиток службових процесів, свідомість, поведінку і діяльність підлеглого особового складу.

Управлінська діяльність є складним соціально-психологічним явищем з чітко вираженою домінантою волі офіцера-командира. Офіцер, що зайнятий управлінською діяльністю, практично постійно здійснює розумові та вольові операції аналізу, оцінювання, прогнозування, вибору, прийняття рішення, підпорядкування і виконання, команди і контролю тощо. Це створює у військових колективах особливий соціально-психологічний мікроклімат, що активно впливає на свідомість, почуття, життєві орієнтації людини і формує певний тип поведінки і діяльності. Управлінська діяльність завжди виступає колективістською, одночасно передбачає взаємодію з колективом військовослужбовців як по вертикалі, так і по горизонталі.

IV. Характеристика діяльності.

1. Стислий опис основних робочих операцій, їх послідовність.

Управлінська діяльність багатогранна за своїми проявами. Це і люди, і знання, й інформація, і технічні засоби, які утворюють складне комплексне явище. Тільки зважене, збалансоване залучення в дію всіх елементів управлінської діяльності здатне надавати їй раціональності та ефективності.

До головних параметрів управлінської діяльності належить: спосіб прийняття рішення; спосіб розподілу функцій у розв'язанні військово-професійних завдань; форми контролю; оцінка; розподіл (атрибуція) відповідальності.

Управлінська діяльність передбачає виконання певних функцій. Кожна функція націлена на вирішення специфічних і складних проблем, з якими стикається військова організація у своїй діяльності.

Найчастіше в основу класифікації кладеться ступінь прояву тієї чи іншої функції в управлінській діяльності. За цією ознакою виділяють загальні та часткові (окремі) функції. До загальних відносять функції прогнозування, планування, організації, мотивації, контролю і координування (регулювання). Загальні функції визначають тільки вид управлінської діяльності незалежно від місця його виникнення. Вони властиві управлінню будь-якою організацією і будь-яким процесом в організації і у своїй сукупності становлять управлінський цикл:

- прийняття управлінського рішення;
- реалізація прийнятого рішення;
- контроль за реалізацією рішення.

2. Дані про функції аналізаторів (органів чуття) та особливості уваги.

Дуже важливими вважаються зоровий і слуховий аналізатори. До них висуваються особливі вимоги: гострота зору має бути не менша 0,8 кожного ока, сприймання шепоту з відстані не менш як 4 метри на кожне вухо. Функції аналізаторів визначаються психофізіологічними й клінічними методами.

Процес прийому інформації здійснюється через зоровий аналізатор, що реалізує процес збору та перетворення інформації. Серед інформаційних потоків близько 80% сприймається через зоровий аналізатор. Прийом сигналів може здійснюватися на фоні перешкод (шуми), що вимагає високої диференціальної чутливості слухового аналізатора та «порогу оптимального розрізнення».

Увага характеризується високим напруженням упродовж усього управлінського циклу, необхідністю високої стійкості, концентрації, обсягу, розподілу та переключення.

3. Дані з оперативної та довготривалої пам'яті.

Основне значення в діяльності офіцера має зорова, слухова та оперативна пам'ять. Їх важливість полягає в тому, що в пам'яті офіцера оперативно-тактичної підготовки у період навчання та проходження служби зберігаються (запам'ятовуються) основні види нормативної регуляції взаємодії, структура основних видів передач інформації, порядок дії в різних ситуаціях згідно з нормами і правилами. Разом із цим необхідно також утримувати в пам'яті деякий час певні ситуації.

4. Дані з основних способів переробки інформації.

Переважають логічні розумові (процес мислення) операції, сенсомоторні реакції спостереження та вибору, оптимальне, безпомилкове рішення, образне мислення. Вимагається інтерпре-

тація прийнятої інформації (сигналу) та прийняття негайного оптимального управлінського рішення.

5. Дані з функції рухового та мовного апаратів.

Офіцер оперативно-тактичного рівня підготовки під час здійснення управлінської діяльності перебуває в постійному активному русі. Офіцер в своїй службовій діяльності керується вимогами стройового статуту ЗС України, який вимагає скоординованості та точності рухів, що забезпечує швидке сприйняття моторного та звукового сигналу. Все це потребує стійких сенсомоторних навичок, яких набувають у системі професійної підготовки.

Характер мовної діяльності: використовується військово-професійний нормативний лексикон, що охоплює низку коротких повідомлень відповідно до ситуації, який передбачає з віддання обдуманих наказів, команд, розпоряджень, необхідна чітка, зрозуміла та хороша дикція (без дефектів мови), інколи знання іноземних мов.

V. Вольова та емоційна напруженість.

Часто виникають ситуації, які потребують від офіцера-управлінця вольових зусиль. Ступінь нервово-психічного напруження (НПН), в основному, коливається в межах від високого до дуже високого. В стані високого НПН частота пульсу може сягати 120 і більше ударів за хвилину. Це залежить від характеру ситуації, професійного досвіду та індивідуальних особливостей офіцерів. НПН спричиняє комплекс причин, а саме: високий темп діяльності, постійна готовність до виникнення несподіваних ситуацій; суб'єктивна установка на вихід із конфліктної ситуації при домінуванні мотивів самозбереження; відповідальність за прийняте управлінське рішення.

Викликає емоційну напругу такий комплекс причин: вимушений темп діяльності, готовність до несподіваних ситуацій; певний ризик, небезпека для життя в разі невірних або несвоєчасних дій; вплив незвичних зовнішніх факторів; велика відповідальність за виконання військово-професійного завдання.

VI. Відомості про динаміку психофізіологічного стану в процесі трудової діяльності.

Характер і ступінь змін головних психофізіологічних функцій.

Зміна головних психофізіологічних функцій в разі виконання навчальних (навчально-бойових, бойових) завдань маскується високою емоційною напругою. Наприкінці робочого дня виникає стомлення за розумовим типом. Воно характеризується

зниженням порогів чутливості аналізаторів (зорового, слухового), зниженням розумової діяльності, інтенсивності уваги, погіршенням пам'яті, координації рухів, зниженням м'язової сили тощо. Виконання управлінської діяльності під час даних завдань компенсується високою нервово-психічною напруженістю.

Основною причиною стомлення є висока нервово-психічна напруга під час здійснення управлінської діяльності, додатково – вплив несприятливих факторів зовнішнього середовища.

VII. Характеристика помилок у роботі спеціалістів.

A. За зовнішніми ознаками.

1. Невірне або несвоєчасне сприйняття та оцінка обстановки.
2. Випадіння елементів робочого процесу.
3. Нерозмірені рухи в управлінні.
4. Збільшення допустимого часу дії.

B. За психологічною сутністю.

1. Внаслідок недостатнього вироблення необхідних управлінських навичок.

2. Внаслідок надмірного зосередження уваги на одній (з двох поєднаних) діяльності.

3. Відволікання уваги.

4. Внаслідок негативного впливу управлінської діяльності, особливостей психологічних якостей і передусім – недостатньої емоційно-вольової стійкості.

5. Внаслідок інформаційного перевантаження.

VIII. Закінчення та висновки.

У психологічному супроводі управлінської діяльності офіцерів оперативно-тактичної підготовки за даними аналізу професійної діяльності необхідно враховувати нижченаведені професійно важливі якості спеціалістів.

A. 1. Стресостійкість особистості, комунікативна взаємодія, адекватність самооцінки, емоційна стійкість і навички емоційно-вольової саморегуляції. 2. Гнучкість, швидкість, системність, практичність мислення та здатність швидко приймати адекватні управлінські рішення. 3. Низький рівень сугестивності. 4. Концентрація, обсяг, розподіл і переключення уваги. 5. Середні показники особистісної та низький рівень ситуативної тривожності. 6. Середній і високий рівень впевненості в собі (без самовпевненості). 7. Самостійність, самоконтроль, здатність відповідати за свої рішення. 8. Висока мотивація і прагнення до досягнення успіху. 9. Комунікативна компетентність, широта способів взаємодопомоги. 10. Точність сенсомоторних дій.

Б. Рівень професійної підготовки – знання теорії, навички та уміння управлінської практики, рівень безпомилковості рішень, адекватність професійної самооцінки, рівень прийняття відповідальності за результати військово-професійної діяльності, адекватність відображення сутності управлінської діяльності, експертна оцінка військово-професійної підготовки.

В. Рівень функціональної готовності – оцінки за конкретними результатами управлінської підготовки та за результатами функціональних проб.

Отже, на основі узагальнення вищевикладеного можна зробити **висновок**.

Відповідно до посадових обов'язків, основними завданнями управлінської діяльності офіцера оперативно-тактичної підготовки в умовах повсякденної діяльності виступають: навчання та виховання підпорядкованого особового складу; контроль військової дисципліни, зовнішнього вигляду підлеглого особового складу, внутрішнього порядку; організація та контроль несення служби підлеглими в нарядах, у вартах; утримання в належному стані (готовності до застосування) озброєння, техніки, спорядження та іншого майна частини (підрозділу), контроль виконання підлеглими командирами своїх посадових та службових обов'язків, їх заохочення та покарання, ведення дисциплінарної практики; доведення до підлеглих службової інформації в частині, що їх стосується; вивчення індивідуальних характеристик (службових, соціально-психологічних) підлеглих командирів підрозділів.

В умовах бойової діяльності основним є: з'ясування та розуміння поставленого перед частиною (підрозділом) завдання, а також завдання сусідніх частин, часу готовності до виконання завдання, порядку і термінів його виконання; оцінка обстановки та місцевості; прийняття рішення та організація бою (визначення завдань особовому складу); віддання бойового наказу; організація підготовки підрозділу до виконання завдання; контроль знання завдань особовим складом, його забезпеченість усім необхідним для бою; стеження за ходом бою; управління вогнем підрозділу; управління діями підлеглих під час бою; інформування старшого командира, оповіщення сусідів і підлеглих про обстановку та її зміни.

Управлінська діяльність офіцера оперативно-тактичної підготовки може ускладнюватися такими факторами як: несприятливі погодні і кліматичні умови (дощ, сніг, туман, надзвичайно низька або висока температура повітря і т.п.), застосування про-

тивником зброї масового ураження, а також географічними умовами місцевості.

Виходячи з актуальності проблеми, перспективами подальших наукових розвідок слід вважати розроблення психограми офіцера на різних рівнях підготовки (тактичному, оперативно-стратегічному).

Список використаних джерел

1. Волосников А. В. Психологическое сопровождение сотрудников спецподразделений ФСБ / А. В. Волосников, В.С. Мухина // Развитие личности. – 1999. – № 1. – С. 87-104.
2. Гузенко Є. В. Оптимізація психологічного супроводження службово-бойової діяльності внутрішніх військ МВС України МВС України: дис. канд. психол. наук: 19.00.06; Харк. нац. ун-т внутр. справ / Є. В. Гузенко. – Харків: ХНУВС, 2012. – 197 с.
3. Корольчук М.С. Соціально-психологічне забезпечення діяльності в звичайних та екстремальних умовах: [навч. посіб.] / М. С. Корольчук, В. М. Крайнюк. – К.: Ніка-центр, 2006. – 580 с.
4. Малхазов О. Р. Психологія праці. [навч. посіб.] / О. Р. Малхазов. – К.: Центр учбової літератури, 2010. – 208 с.
5. Осьодло В. І. Психологія професійного становлення офіцера: [монографія] / В. І. Осьодло. – К.: ПП «Золоті ворота», 2012. – 463 с.
6. Психологічне супроводження військовослужбовців в діяльності за екстремальних умов: [методичні рекомендації] / [за ред. Г.В. Ложкіна]. – К.: Нац. університет фізичного виховання і спорту України, 2003. – 145 с.
7. Психологічне супроводження професійної діяльності військовослужбовців служби за контрактом ЗСУ: [навч. посіб.] / В. А. Бараннік, О. А. Блінов, О. П. Макаревич та ін. – К.: РОСА, 2008 – 344 с.
8. Сыропятов О. Г. Медико-психологическое сопровождение специальных операций / О. Г. Сыропятов. – К.: О. Т. Ростунов, 2013. – 292 с.

Spysok vykorystanyh dzherel

1. Volosnykov A. V. Psihologicheskoe soprovozhdenie sotrudnikov spezpodrazdelenij FSB / A. V. Volosnikov, V.S. Muhina // Razvitie lichnosti. – 1999. – № 1. – S. 87-104.
2. Gyzenko E.V. Optyimizatsia psihologichnogo suprovodzhennia sluzhbovovii dijalnosti vnutrishnih vijsk MVS Ukrainy: dys.

- kand. psychol. nauk: 19.00.06; Hark.naz.un-t vnutr.sprav / Y.V. Guzenko. – Harkiv: HNUVS, 2012. – 197 s.
3. Korolchuk M.S. Sotsialno-psychologichne zabezpechennia dijalnosti v zvyčajnyh ta ekstremalnyh umovah: [navch.posib.] / M.S. Korolchuk, V.M. Krajniuk. – K.: Nika-tsentr, 2006. – 580 s.
 4. Malhazov O. R. Psychologija pratsi [navch. posib.] / O.R. Malhazov. – K.: Tsentr uchbovooi literatury, 2010. – 208 s.
 5. Os'odlo V.I. Psychologija profesijnogo stanovlennia ofitsera: [monografija] / V.I. Os'odlo. – K. PP «Zoloti vorota», 2012. – 463 s.
 6. Psychologichne suprovodzhennia vijskovosluzhbovtsiv v dijalnosti za ekstremalnyh umov: [metodychni rekomendatsii] / [za red. H.V. Lozhkina]. – K.: Naz. Universytet fizychnogo vyhovannia i sportu Ukrainy, 2003. – 145 s.
 7. Psychologichne suprovodzhennia profesijnoi dijalnosti vijskovosluzhbovtsiv sluzhby za kontraktom ZSU: [navch. posib.] / V.A. Barannik, O.A. Blinov, O.P. Makarevich ta in. – K.: POSA, 2008 – 344 s.
 8. Syropiatov O.G. Mediko-psychologicheskoe soprovozhdenie spezialnyh operacij / O.H. Syropiatov. – K.: O.T. Rostunov, 2013. – 292 s.

S.O. Pozdyshev. Psychological analysis of the job description for the management activity of operational and tactical level officer. The psychological analysis of the job description of operational and tactical level officers was conducted in the article. The article puts an emphasis on the determination of psychological profession portrait (job description, psychogram) of the operational and tactical level officer as a manager. A special feature of the job description forming for diagnostics and prediction of the management activity is an orientation at the determination, distinguishing first of all the steadiest, firmest psychological features that provide the implementation of the specific kind of a specialist's activity in the defense sphere. These psychological features may be differentiated according to the level of education success and effectiveness of the activity.

According to the job specification data, its psychological analysis, the job description is defined as a psychological description, which is an interpretive analysis of operational and technologic features of particular working activity. And finally, the job description is characterized by a set of professionally important psychological and psychophysiological features, which are implemented in a particular activity and ensure its implementation.

Management activity is a complex social and psychological phenomenon with a distinct officer-commander's will dominant. Officer, involved into the management activity, conducts all the time mental and

willing operations of analysis, evaluation, prediction, choice, decision making, subordination and execution, order and control and etc. In military teams, such conditions create particular social and psychological microclimate that greatly influences consciousness, feelings, and life priorities of a person and creates a certain behavior style and person's activity. Management activity is always collective. At the same time it provides cooperation with a military team both vertically and horizontally.

It is also defined that a way of decision making, function distribution in solving military and professional tasks, forms of control, evaluation, distribution (attribution) of responsibility are the main parameters of management activity of operational and tactical level officers.

Key words: management activity, psychological analysis, job description, officer-manager.

Received August 16, 2014

Revised September 22, 2014

Accepted October 26, 2014

УДК 376-056. 36 (075.8)

А.В. Сімко

7kort@ukr.net

Особливості проведення фізичної реабілітації з дітьми, які мають порушення в інтелектуальній сфері

Simko A.V. Characteristics of physical rehabilitation of children with mental disorders / A.V. Simko// Problems of Modern Psychology : Collection of research papers of Kamianets-Podilskyi Ivan Ohienko National University, G.S. Kostyuk Institute of Psychology at the National Academy of Pedagogical Science of Ukraine / edited by S.D.Maksymenko, L.A.Onufriieva. – Issue 26. – Kamianets-Podilskyi : Aksioma, 2014. – P. 493-502.

А.В. Сімко. Особливості проведення фізичної реабілітації з дітьми, які мають порушення в інтелектуальній сфері. У статті розглянуто особливості проведення реабілітаційних заходів засобами фізичних вправ. З'ясовано, що діти-олігофрени, маючи певні ушкодження нервової системи, реалізують рухову функцію у специфічних умовах. Отже, такі діти потребують спеціально організованого педагогічного впливу на розвиток фізичних якостей, психомоторики, його психологічного супроводу, вибору психолого-педагогічних технологій корекції, що має відобразитися в системі корекційних завдань.